OVAM.link

AFVAL-, BODEM- EN DUURZAAM MATERIALENBELEID
VOOR DE PROFESSIONAL

OKTOBER 2026 - N° 52

Tien jaar Mooimakers

Samenwerking loont

Europese project PFASTER in Willebroek

Milieu-impact van gebouwen in kaart

Voedselverlies verminderen

SAMEN MAKEN WE MORGEN MOOIER
OVAM

Vlaanderen
is materiaalbewust

IN DIT NUMMER

04 Tien jaar Mooimakers

10 Kort en bondig

11 Europese project PFASTER in Willebroek

15 Energie- en materiaalprestaties van gebouwen in één aanpak

16 Voedselverlies verminderen

Samen sterker voor een duurzame toekomst

Beste lezer,

Sommige maatschappelijke uitdagingen zijn te groot om alleen aan te pakken. Gelukkig zien we elke dag opnieuw wat mogelijk wordt wanneer overheden, bedrijven, organisaties, onderzoekers en burgers de handen in elkaar slaan.

Dat bewijzen de tien jaar **Mooimakers** die we in deze editie vieren. Wat begon als een samenwerking tussen OVAM, Fost Plus en VVSG, groeide uit tot een breed gedragen beweging die Vlaanderen zichtbaar netter maakt. Het succes van Mooimakers toont dat duurzame gedragsverandering ontstaat wanneer we samen aan hetzelfde doel werken.

Ook bij het **LIFE-project PFASTER** staat samenwerking centraal. Samen met onderzoeksinstellingen, overheden en private partners zoeken we naar innovatieve oplossingen voor de complexe pfas-verontreiniging in en rond Willebroek. De kennis die we vandaag opbouwen, moet ons helpen om morgen ook elders in Vlaanderen en Europa het verschil te maken.

Diezelfde kracht van samenwerking vinden we terug in **de strijd tegen voedselverlies**. De voorbije jaren hebben tal van partners mee hun schouders gezet onder het Vlaamse actieplan. Met een nieuw actieplan en een nieuwe campagne bouwen we verder op die gezamenlijke ambitie. Want voedselverlies voorkomen is niet alleen goed voor het milieu, maar ook voor onze portemonnee.

De rode draad doorheen deze editie is duidelijk: **grote veranderingen beginnen met mensen die samenwerken**. Of het nu gaat om een propere buurt, een gezonde leefomgeving of minder voedselverlies, vooruitgang boeken we niet alleen. Die realiseren we samen.

Werner Annaert,
Administrateur-generaal
van OVAM

MEER WETEN?

OVAM is geïnteresseerd in uw vragen, opmerkingen en suggesties.

Schrijf ons via ovam.link@ovam.be
facebook.com/ovam.be
@OVAMVL
linkedin.com/company/ovam

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever en hoofdredacteur
Ine Wenmaekers

redactieraad
Ine Wenmaekers, Annelies D'Hollander, Arianne Acke, Eline Aerts, Fredrik van Dijk, Jan Verheyen, Johanna Deconinck, Kathleen Colaes, Klaartje De Boeck, Nathalie Van Trier, Sofie Triest

Redactieadres
OVAM, Stationsstraat 110, 2800 Mechelen, ovam.link@ovam.be

Foto's
OVAM

Redactie en realisatie
Bridgeneers

Wettelijk depotnummer
D/2026/5024/28

Oplage
2400 ex.

De meningen die derden in dit magazine vertolken, vallen buiten de verantwoordelijkheid van OVAM. Gegevens uit dit magazine mag u overnemen mits de bron wordt vermeld. OVAM en de bij deze uitgave betrokken redactie en medewerkers aanvaarden geen aansprakelijkheid voor gevolgen die zouden kunnen ontstaan uit het gebruik van in deze uitgave opgenomen informatie.

Tien jaar Mooimakers

Samenwerking loont, maar het werk is nog niet af

Nathalie Debast
Directeur Belangenbehartiging en Communicatie
VVSG

Tien jaar Mooimakers, dat betekent tien jaar samenwerking voor een schoner Vlaanderen. Wat begon als een gezamenlijk initiatief van OVAM, Fost Plus en de Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten (VVSG) groeide uit tot een sterk netwerk waarin overheden, lokale besturen, bedrijven, scholen, verenigingen en duizenden vrijwilligers samen de strijd aangaan tegen zwerfvuil en sluikstorten. Die samenwerking leverde de voorbije tien jaar heel wat kennis, ondersteuning en concrete acties op. Tegelijk blijft zwerfvuil een hardnekkig maatschappelijk probleem dat voortdurend nieuwe uitdagingen stelt. **Nathalie Debast** van VVSG, **Luc Goeteyn** van OVAM en **Steven Boussemaere** van Fost Plus blikken terug op het ontstaan van Mooimakers en kijken vooruit naar de volgende tien jaar.

Waarom was een initiatief als Mooimakers nodig?
Nathalie Debast (VVSG): "Tien jaar geleden waren zwerfvuil en sluikstorten al lang geen kleine ergernissen meer. Voor lokale besturen groeiden ze uit tot een structureel probleem dat steeds meer mensen en middelen opslorpte. Burgers verwachtten terecht een propere publieke ruimte en meldden steeds vaker vervuilde plekken. Gemeenten investeerden volop in opruimacties, vuilnisbakken, sensibilisering en handhaving, maar deden dat vaak elk op hun eigen manier. Er waren veel betrokken partijen, maar weinig structurele samenwerking. Daardoor ging kennis verloren en moesten lokale besturen vaak zelf het warm water uitvinden.

Mooimakers bracht daar verandering in. Voor het eerst werden alle belangrijke partners samengebracht in één gezamenlijk initiatief, met als doel de aanpak in Vlaanderen beter op elkaar af te stemmen. Dat maakte het mogelijk om expertise te delen, lokale besturen te ondersteunen en veel gerichter te werken."

Steven Boussemaere (Fost Plus): "De eerste stappen waren eigenlijk al enkele jaren eerder gezet. In 2010 ontstond Netheidsnetwerk Vlaanderen, met onder meer de campagne Indevuilbak.be. Daar groeide het besef dat zwerfvuil geen probleem is dat één organisatie of één partij alleen kan oplossen.

Zwerfvuil is bijzonder complex. Het heeft te maken met gedrag, infrastructuur, de inrichting van de openbare ruimte, mobiliteit, consumptiegewoonten en regelgeving. Bovendien ziet die realiteit er overal anders uit. Een drukke

MOOIMAKERS

“De kernmissie van Mooimakers is om bij burgers tot een mentaliteitswijziging te komen en zo het probleem van zwerfvuil en sluikstort aan te pakken.”

winkelstraat, een recreatiedomein, het strand of een natuurgebied, vragen elk een andere aanpak. Een standaardoplossing bestaat dus niet. Daarom was een organisatie nodig die lokale initiatieven kon versterken, kennis kon verzamelen en partners rond één gezamenlijke strategie samenbracht.”

Luc Goeteyn (OVAM): “In 2015 speelde bovendien de maatschappelijke discussie over statiegeld volop. OVAM en Fost Plus gingen toen samen na hoe de aanpak van zwerfvuil structureel kon worden versterkt. Op aandringen van OVAM werden de lokale besturen van bij de start als volwaardige partner betrokken. Dat was essentieel, want zij staan elke dag op het terrein en kennen de problematiek als geen ander.

Uit dat constructieve overleg is Mooimakers ontstaan. Vanaf het begin lag de nadruk op vertrouwen tussen de partners.

Welke rol vult elke partner concreet in binnen deze samenwerking?

Nathalie Debast (VVSG): “VVSG vertegenwoordigt de lokale besturen. Wij brengen hun ervaringen, noden en goede praktijken samen en zorgen ervoor dat die signalen mee het beleid vormgeven. Dat is belangrijk, want de realiteit verschilt van gemeente tot gemeente. Een kustgemeente krijgt tijdens vakantieperiodes met heel andere uitdagingen te maken dan een centrumstad of een landelijke gemeente met uitgestrekte natuurgebieden. Ook de beschikbare middelen verschillen sterk. Daarom geloven wij niet in een uniforme aanpak, maar in maatwerk. Mooimakers ondersteunt lokale besturen daarbij met expertise, instrumenten en netwerkmomenten waarop gemeenten van elkaar kunnen leren.”

Luc Goeteyn (OVAM): “OVAM heeft altijd de rol van neutrale voorzitter opgenomen binnen het beslissingsorgaan van Mooimakers. Dat lijkt misschien vanzelfsprekend, maar is een belangrijke succesfactor geweest. Onze opdracht bestaat erin het overleg tussen de partners te organiseren, consensus te zoeken en ervoor te zorgen dat beslissingen gedragen worden door iedereen. Daarnaast bewaken we het bredere Vlaamse beleidskader. We brengen wetenschappelijke inzichten, monitoring en onderzoek samen zodat keuzes niet op buikgevoel, maar op objectieve gegevens gebaseerd zijn. Dat helpt om voortdurend bij te sturen en nieuwe inzichten snel in de praktijk om te zetten.”

Steven Boussemaere (Fost Plus): “Fost Plus zorgt voor de structurele financiering van de werking en vormt de brug tussen de verpakkingssector en de burger. Ook producenten dragen immers verantwoordelijkheid wanneer verpakkingen als zwerfvuil in het milieu terechtkomen.

Onze leden, die de verpakte producten op de markt brengen, wilden niet alleen financieel bijdragen, maar ook echt mee impact creëren. Mooimakers biedt daarvoor een sterk kader. Het is een mooi voorbeeld van hoe publieke en private partners samen kunnen werken aan een maatschappelijk probleem waarbij iedereen een deel van de verantwoordelijkheid opneemt.”

Welke verwachtingen hadden jullie destijds van de samenwerking? En zijn die inmiddels ingelost?

Nathalie Debast (VVSG): “We hoopten vooral dat er eindelijk meer samenhang zou komen tussen alle betrokken actoren. Door samen te werken konden we lokale besturen beter ondersteunen, efficiënter werken en ook burgers sterker betrekken bij een propere leefomgeving.

Luc Goeteyn
Afdelingshoofd afval- en materialenbeheer
OVAM

Steven Boussemaere
Chief Innovation Officer
Fost Plus

Als we terugblikken, mogen we zeggen dat die verwachtingen grotendeels zijn ingelost. Mooimakers is uitgegroeid tot een sterk en herkenbaar merk. Lokale besturen vinden sneller ondersteuning en goede voorbeelden. Er zijn tientallen projecten ontstaan die elke dag een verschil maken op straat.

Dat betekent natuurlijk niet dat het probleem verdwenen is. Integendeel. De samenleving is de voorbije tien jaar sterk veranderd. We consumeren veel vaker onderweg en gebruiken meer eenmalige verpakkingen. Daardoor blijft de druk op de openbare ruimte groot.”

Luc Goeteyn (OVAM): “Als we naar het absolute zwerfvuilvolume kijken, zien we inderdaad geen drastische verbetering. Relatief gezien is er wél een duidelijk effect. Ondanks een sterke toename van de hoeveelheid on-the-go-verpakkingen, is de hoeveelheid zwerfvuil grosso modo stabiel. In milieukundige termen spreken we dan van een relatieve ontkoppeling van economische druk en de milieu-impact die eruit voortvloeit. Dat de zwerfvuilproblematiek maatschappelijk onder de aandacht is gekomen, is ongetwijfeld een gevolg van de dynamische en herkenbare campagnes van Mooimakers.

Steven Boussemaere (Fost Plus): “Een andere belangrijke verwachting was dat Mooimakers een herkenbare stem zou worden. Dat is zeker gelukt. Vandaag weet een groot deel van de Vlamingen waarvoor Mooimakers staat. Tegelijk ontstond een echte community. Vrijwilligers noemen zichzelf met trots Mooimaker. Die positieve betrokkenheid is misschien wel even belangrijk als de cijfers. Want een propere omgeving motiveert mensen om ze ook proper te houden.”

Wat beschouwen jullie als de belangrijkste verwezenlijking van Mooimakers?

Nathalie Debast (VVSG): “Lokale besturen staan vandaag veel sterker dan tien jaar geleden. Hun beleid rond openbare netheid is sterk geprofessionaliseerd. Dankzij coaching, financiële ondersteuning, kennisdeling, praktische instrumenten en monitoring kunnen gemeenten

vandaag veel gerichter werken. Waar vroeger vaak op ervaring of buikgevoel werd beslist, gebeurt dat vandaag steeds vaker op basis van data. Gemeenten weten beter waar problemen ontstaan, welke maatregelen werken en hoe ze hun middelen efficiënter kunnen inzetten. Dat is misschien minder zichtbaar dan een grote campagne, maar het maakt op lange termijn een enorm verschil."

Steven Boussemaere (Fost Plus): "Voor mij zit de grootste verwezenlijking in het netwerk dat de voorbije tien jaar is opgebouwd. Vandaag werken publieke en private partners niet naast elkaar, maar samen aan hetzelfde doel. Iedereen brengt zijn eigen expertise in en neemt zijn verantwoordelijkheid op. Dat lijkt vanzelfsprekend, maar tien jaar geleden was dat allerminst het geval."

Luc Goeteyn (OVAM): "Ik denk ook aan de maatschappelijke bewustwording die Mooimakers heeft gecreëerd. Vandaag beseffen veel meer Vlamingen dat zwerfvuil geen onvermijdelijk gegeven is, maar een probleem dat voorkomen kan worden. Zonder de herkenbare campagnes en de consequente communicatie van Mooimakers zou de problematiek waarschijnlijk veel minder zichtbaar gebleven zijn.

Welk project van Mooimakers heeft volgens jullie de grootste impact gehad?

Nathalie Debast (VVSG): "Voor lokale besturen zijn de coachingtrajecten en de inhoudelijke ondersteuning bijzonder waardevol gebleken. Gemeenten kregen niet alleen financiële steun, maar vooral ook expertise aangereikt om hun beleid structureel te verbeteren. Zo leren lokale besturen vandaag veel gerichter kijken naar de oorzaken van zwerfvuil. Waar bevinden zich de grootste knelpunten? Welke vuilnisbakken worden gebruikt en welke niet? Welke combinatie van preventie, infrastructuur en handhaving levert het meeste resultaat op? Door die vragen systematisch te onderzoeken, ontstaat een veel efficiëntere aanpak dan vroeger.

Ook de uitwisseling tussen gemeenten is een enorme meerwaarde. Goede praktijken worden sneller gedeeld en succesvolle projecten kunnen gemakkelijker elders worden toegepast."

Luc Goeteyn (OVAM): "Voor mij springt Operatie Proper eruit. Uiteindelijk blijft zwerfvuil in belangrijke mate een gedragsprobleem. Gelukkig gaat het maar om een minderheid van de bevolking die effectief zwerfvuil achterlaat, maar die heeft wel een grote impact op de leefomgeving van iedereen.

Gedrag verandert niet van vandaag op morgen. Daarom is investeren in kinderen en jongeren zo belangrijk. Operatie Proper leert hen al op jonge leeftijd waarom een propere omgeving belangrijk is en hoe zij daar zelf aan kunnen bijdragen. Dat is een investering op lange termijn. Wie als kind leert respectvol om te gaan met de publieke ruimte, neemt die houding vaak mee als volwassene."

Waar moet Mooimakers de komende tien jaar op inzetten?

Nathalie Debast (VVSG): "Preventie moet nog centraler komen te staan. De beste manier om zwerfvuil te voorkomen, is ervoor zorgen dat afval zo weinig mogelijk ontstaat. Dat betekent onder meer blijven inzetten op herbruikbare verpakkingen en slimme oplossingen die eenmalig materiaal vermijden. Daarnaast moeten lokale besturen structureel ondersteund blijven. Zij blijven de eerste overheid waarmee burgers in contact komen en staan dagelijks in voor de netheid van de publieke ruimte. Daarom is het belangrijk dat hun ervaringen ook de komende jaren richting blijven geven aan het Vlaamse beleid. Een succesvolle aanpak ontstaat niet door van bovenaf regels op te leggen, maar door goed te luisteren naar wat op het terrein werkt."

Uiteindelijk blijft zwerfvuil in belangrijke mate een gedragsprobleem.

"We moeten kinderen vroeg aanzetten om milieubewust te denken."

Luc Goeteyn (OVAM): "We beschikken vandaag over veel meer kennis dan tien jaar geleden, maar er blijft ruimte om nog gerichter te werken. Onderzoek toont bijvoorbeeld aan dat bepaalde doelgroepen vaker verantwoordelijk zijn voor zwerfvuil. Dat betekent niet dat we mensen willen stigmatiseren, wel dat we campagnes beter kunnen afstemmen op specifieke situaties en doelgroepen.

Daarnaast hebben verschillende proefprojecten aangetoond dat sensibilisering alleen niet volstaat. Ook handhaving alleen heeft een beperkt effect. Net de combinatie van beide blijkt het meest succesvol. Wanneer duidelijke communicatie samengaat met een consequente handhaving, ontstaat een veel duurzamere gedragsverandering. Dat potentieel is volgens mij nog lang niet volledig benut."

Steven Boussemaere (Fost Plus): "De grote uitdaging wordt om verder te bouwen op alles wat de voorbije tien jaar is opgebouwd. Gelukkig is de continuïteit verzekerd dankzij de financiering vanuit de nieuwe regeling rond de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid voor zwerfvuil. Daardoor kunnen de opgebouwde expertise, het netwerk en de samenwerking behouden blijven. Maar tegelijk mogen we niet stilvallen. Nieuwe consumptiegewoonten, nieuwe verpakkingen en veranderende maatschappelijke trends vragen telkens opnieuw aangepaste oplossingen. Mooimakers moet daarom blijven experimenteren, kennis delen en lokale besturen ondersteunen met innovatieve instrumenten. Wat voor mij centraal blijft staan, is het idee van gedeelde verantwoordelijkheid. Overheden, producenten, scholen, verenigingen, bedrijven én burgers hebben allemaal een rol te spelen. Niemand kan dit probleem alleen oplossen, maar samen kunnen we wel een groot verschil maken."

Scan hier voor meer info.

KORT.link

Ecodesign award voor studenten

Hoe maak je herstellen makkelijker en aantrekkelijker? Met zijn antwoord op die vraag won **Jorre Vrambout** de hoofdprijs van de **Ecodesign Awards voor Studenten**. Zijn project **De Toekomst van Herstellen** helpt consumenten om defecte huishoudtoestellen een tweede leven te geven. Met de digitale diagnosetool RepairAid krijgen gebruikers op basis van reparatiedata, eigen input en AI een haalbare hersteloptie voorgesteld. De jury bekroonde het concept niet alleen met de hoofdprijs, maar ook met de award voor Business Potential. De Ecodesign Awards zetten intussen al 20 jaar jong ontwerptalent in de kijker. Ook deze jubileumeditie bewijst dat de circulaire ideeën de oplossing zijn voor heel wat maatschappelijke uitdagingen.

Ontdek alle bekroonde projecten op **ecodesignaward.be**

45 jaar OVAM

OVAM bestaat dit jaar 45 jaar en dat willen we gepast vieren samen met onze partners en stakeholders. Zet alvast vrijdag 27 november vanaf 17 uur in de agenda. We nodigen u dan graag uit bij Salons Van Dijck in Mechelen. Het volledige programma en inschrijvingsformulier vindt u hier:

Meer info: https://ovam.vlaanderen.be/w/uitnodiging-van-afval-naar-toekomst-45-jaar-ovam

Nieuwe Europese verpakkingsregels: OVAM volgt de PPWR op

De nieuwe Europese Verpakkingsverordening (PPWR) brengt de komende jaren belangrijke veranderingen mee voor verpakkingen en verpakkingsafval. De regels hebben betrekking op de volledige levenscyclus van verpakkingen, met onder meer nieuwe vereisten rond verpakkingsminimalisering, recycleerbaarheid, hergebruik, gerecycleerde inhoud en etikettering. Hoewel de PPWR intussen van toepassing is, werkt de Europese Commissie de komende jaren nog heel wat onderdelen verder uit. OVAM volgt die ontwikkelingen nauwgezet op en bundelt de belangrijkste informatie en updates voor Vlaamse stakeholders op haar website.

Meer info: https://ovam.vlaanderen.be/ppwr-europese-verpakkingsrichtlijn

Nieuwe Europese ELV-verordening maakt voertuigketen circulairder

De Europese Unie heeft een nieuwe ELV-verordening goedgekeurd die de volledige levenscyclus van voertuigen onder één kader brengt: van ontwerp en productie tot inzameling, verwerking en export. Circulariteit staat daarbij centraal, met onder meer verplichte inzet van gerecycleerde materialen, strengere regels voor afgedankte voertuigen en een uitgebreide producentenverantwoordelijkheid. OVAM speelde als Belgisch piloot een belangrijke rol in de Europese onderhandelingen en zal ook de Belgische implementatie van de verordening mee coördineren.

Eindergatloop

In de loop van 2027 start OVAM een grootschalig proefproject aan de Eindergatloop in Pelt. Met innovatieve technieken wil OVAM de kwaliteit van het oppervlaktewater verbeteren, in lijn met de Europese Kaderrichtlijn Grondwater. In een eerste fase van het proefproject worden adsorberende matten geplaatst die zware metalen uit het grondwater opnemen.

Elf partners, één ambitie

Pfas beter begrijpen én aanpakken

Het Europese project LIFE PFASTER brengt elf partners samen om de milieu- en natuurkwaliteit te verbeteren in een onderzoeksgebied waar veel pfas aanwezig zijn. Samen brengen ze in kaart waar pfas voorkomen, hoe de verontreiniging is samengesteld en hoe die zich verspreidt. Daarnaast onderzoeken ze hoe planten en dieren pfas opnemen en testen ze innovatieve saneringstechnieken in de bronzone en omliggende natuurgebieden. Al die inzichten moeten uiteindelijk samenkomen in één gebiedsgerichte saneringsaanpak.

Katrien Laveren van OVAM coördineert het project en licht toe wat LIFE PFASTER precies wil bereiken en waarom een brede aanpak nodig is.

Pfas staat al jaren op de maatschappelijke agenda. Waarom was dit het juiste moment om het project te starten?

Katrien Laveren: "Beleid, onderzoek en praktijk hebben elkaar vandaag echt nodig om beter te begrijpen hoe pfas zich gedragen. We moeten kunnen testen welke oplossingen we daadwerkelijk op het terrein kunnen inzetten en welke haalbaar, duurzaam en opschaalbaar zijn.

"De kracht van LIFE PFASTER is de samenwerking tussen beleid, wetenschap en praktijk."

Katrien Laveren

Er is al veel kennis opgebouwd over pfas op verschillende sites. Maar pfas verspreiden zich ook tussen verschillende compartimenten (bv. bodem, grondwater, biota). LIFE PFASTER brengt die verschillende compartimenten én de expertise van verschillende organisaties samen."

Waarom werden de voormalige De Naeyer-papierfabriek en het nabijgelegen natuurgebied in Willebroek gekozen als projectgebied?
Katrien Laveren: "Uit onderzoek wisten we dat er veel pfas aanwezig zijn in Willebroek, er was dus al enige kennis. Tegelijk is Willebroek een representatief voorbeeld van een pfas-omgeving omdat er op een kleine oppervlakte verschillende vormen van landgebruik samenkomen: woonzones, waterlopen, recreatie in het natuurgebied, industrie. Die grote variatie maakt het gebied interessant. Als we hier een kader kunnen ontwikkelen dat werkt, kunnen we bekijken hoe we die aanpak kunnen vertalen naar andere verontreinigde gebieden in Vlaanderen en Europa."

Elf partners zijn betrokken. Hoe vullen overheden, onderzoeksinstellingen en private bedrijven elkaar aan?
Katrien Laveren: "Iedere partner legt een stukje van de puzzel. Daarin zit net de kracht van LIFE PFASTER: de samenwerking tussen beleid, wetenschap en praktijk.

Overheden zoals OVAM, de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) en de provincie Antwerpen zorgen onder meer voor coördinatie, beleidsmatige verankering, gebiedskennis en communicatie met stakeholders. OVAM bewaakt als projectcoördinator de samenwerking tussen de partners en de verschillende werkpakketten. De provincie Antwerpen is eigenaar en beheerder van het natuurgebied Broek De Naeyer. Onderzoeksinstellingen zoals VITO, KU Leuven, Universiteit Antwerpen en het Instituut voor Natuur en Bos (INBO) zorgen voor de wetenschappelijke onderbouwing. Zij onderzoeken hoe pfas zich verspreiden, hoe de stoffen worden opgenomen door planten en dieren, welke ecotoxicologische effecten optreden en welke risico's er zijn voor mens en natuur.

De private partners (Novobiom, bio2clean, Jan De Nul en TAUW) brengen dan weer technologische expertise en ervaring met saneringsconcepten mee. Zij testen ideeën eerst in het labo en vervolgens op het terrein. Daarna evalueren ze de technieken op haalbaarheid, kosteneffectiviteit en opschaalbaarheid. Door die combinatie is de aanpak niet alleen wetenschappelijk onderbouwd, maar moet ze uiteindelijk ook uitvoerbaar zijn in de praktijk.

Katrien Laveren
Projectleider Europees LIFE-project PFASTER
OVAM

Wanneer krijgen lokale besturen en inwoners concrete resultaten te zien?
Katrien Laveren: "Ze hoeven daarvoor niet te wachten tot het einde van het project. We houden inwoners op de hoogte en staan in nauw contact met de lokale besturen. We hebben er bewust voor gekozen om transparant te communiceren. Uiteraard moeten de experimenten eerst worden afgerond en geëvalueerd. Zodra die evaluaties er zijn, kunnen we ze vertalen naar begrijpelijke communicatie: wat hebben we gevonden en wat betekent dat concreet voor de mensen die er wonen? In de loop van 2028 verwachten we daarover te kunnen communiceren."

Als LIFE PFASTER slaagt, wat betekent dat voor de aanpak van pfas in Vlaanderen?
Katrien Laveren: "Dan hebben we een sterk kader om met complexe verontreinigingen om te gaan. Zo kunnen we in toekomstige dossiers beter prioriteren, gerichter investeren en saneringsmaatregelen kiezen die technisch haalbaar, duurzaam en maatschappelijk verantwoord zijn."

We hebben elkaar nodig om het pfas-probleem beheersbaar te maken

John van Tol
Adviseur Bodem & Water
risicobeoordeling
bodemverontreiniging
TAUW bv

Pfas-verontreiniging stopt niet aan de grens van een terrein. Daarom kijkt LIFE PFASTER verder dan individuele bronlocaties. **John van Tol**, consultant bodem en water bij adviesbureau TAUW, legt uit wat zo'n gebiedsgerichte aanpak precies betekent: hoe brengen we bronnen, verspreidingsroutes en risico's samen in beeld, en hoe bepalen we vervolgens waar ingrijpen het meeste effect heeft?

Wat houdt een gebiedsgerichte aanpak van pfas precies in?
John van Tol: "Pfas zitten overal: in planten, de bodem, het water. Daarom is het belangrijk om het systeem goed te begrijpen. Waar komen de pfas vandaan, hoe verspreiden die zich, waar treden risico's op en waar kunnen we gericht ingrijpen? Dat doen we voor een heel gebied. Bij een normale bodemsanering richten we ons bijvoorbeeld op de bronlocatie: de plek waar de verontreiniging is ontstaan en waar de hoogste concentraties zijn. Als we de bron weghalen, stopt de verspreiding. Maar bij pfas hebben we zoveel verschillende bronnen dat het onmogelijk is om ze allemaal weg te nemen. Daarom richten we ons op de meest kritische hotspots en verspreidingsroutes. Die nemen we zoveel mogelijk weg."

Hoe bepalen jullie waar jullie moeten ingrijpen?
John van Tol: "Eerst onderzoeken we heel breed waar de pfas terechtkomen en welke biologische soorten de hoogste concentraties bevatten. Zo kunnen we prioriteiten bepalen. Pfas kunnen zich ophopen in de voedselketen: soorten onderaan de voedselpiramide krijgen pfas binnen waardoor we doorvergiftiging krijgen naar boven. Daarnaast kijken we bijvoorbeeld ook naar de verspreiding van pfas in planten. We gaan op zoek naar soorten die veel pfas opnemen. Die selecteren we om verontreiniging uit de bodem of het water te halen."

Kan u een voorbeeld noemen van zo'n plant die goed werk levert?
John van Tol: "We hebben onder meer de waternavel onderzocht, een invasieve exoot die in het gebied actief wordt bestreden. Uit ons onderzoek blijkt dat die plant relatief veel pfas uit het water opneemt. Dat geeft de bestrijding van de waternavel een bijkomend voordeel: wanneer we de plant verwijderen om verdere verspreiding tegen te gaan, halen we tegelijk ook pfas uit het watersysteem."

LIFE PFASTER moet een blauwdruk afleveren waarmee overheden aan de slag kunnen om ook andere gebieden te saneren. Wat is daarvoor essentieel?
John van Tol: "We willen tot een handreiking komen met verschillende afwegingscriteria. Belangrijk is dat de aanpak schaalbaar is. We hebben een toolbox nodig van technieken die passen bij verschillende problemen: hoge concentraties op een beperkte plek vragen een andere aanpak dan lage concentraties over een groot gebied. Ook de factor tijd is belangrijk. Sommige technieken geven snel resultaat, terwijl andere meer tijd in beslag nemen maar bijvoorbeeld minder energie gebruiken, minder CO^2 uitstoten of duurzamer zijn."

Wat hoopt u dat dit project mee zal veranderen?
John van Tol: "Ik hoop vooral dat we een beter zicht krijgen op de meest kritische verspreidingsroutes. Het allermooiste zou zijn als we onze aanpak kunnen integreren in het reguliere gebiedsbeheer. Dan moeten we niet zomaar locaties afgraven, maar kunnen we binnen het bestaande beheer duurzame maatregelen treffen. Het is ontzettend belangrijk om verschillende partners bij elkaar te brengen, ervaringen te delen en kritisch te blijven. We hebben elkaar nodig om het pfas-probleem beheersbaar te maken. Dat vind ik zo mooi aan dit project: dat we met elf partijen samen naar een oplossing zoeken. Goede communicatie en het delen van bevindingen zijn daarbij onmisbaar."

Door pfas ter plaatse te verwijderen, hopen we sanering duurzamer én goedkoper te maken”

Weten waar pfas zich bevinden, is één zaak. De verontreiniging ook effectief uit de omgeving bannen, is een volgende uitdaging. **Luk Peeters** coördineert bij VITO het onderzoek naar waterbehandelingstechnieken. Binnen LIFE PFASTER onderzoekt hij samen met de partners welke innovatieve saneringstechnieken in de praktijk kunnen werken.

Welke innovatieve saneringstechnieken onderzoeken jullie binnen LIFE PFASTER?

Luk Peeters: “We focussen op twee verschillende aanpakken: een actieve aanpak op het voormalige fabrieksterrein en een passieve aanpak in natuurgebied Broek De Naeyer.
In de actieve sanering testen VITO, Jan De Nul en Novobiom een paar verschillende technieken om pfas ter plaatse te verwijderen uit de bodem en het grondwater. We pompen grondwater met pfas. Omdat pfas een voorkeur heeft om in schuim te gaan, laten we het opgepomte water schuimen om zo pfas er uit te verwijderen. Het water zonder schuim wordt dan terug in de grond gepompt. We testen ook een andere methode om pfas te verwijderen, nanofiltratie, waarbij we de pfas-moleculen uit het water filteren. Hierdoor krijgen we een stroom water zonder pfas en een stroom water met veel hogere pfas die we daarna met niet-thermisch plasma behandelen om de pfas-moleculen volledig af te breken. Door deze nanofiltratie moeten we minder dan 20% van het opgepompte volume intensief met plasma behandelen.

In het natuurgebied Broek De Naeyer kiezen we voor een meer passieve aanpak met fyto- en mycoremediatie. Daarbij selecteren we plantensoorten die pfas goed opnemen en schimmels waarvan we weten dat ze pfas kunnen afbreken. Dat proces verloopt trager, maar vraagt minder energie en is beter geschikt voor een natuurgebied, waar we liever niet gaan graven of pompen.”

Waarom zijn zulke technieken nodig om pfas te verwijderen?

Luk Peeters: “Pfas is een moeilijke polluent om te verwijderen. Het bestaat uit moleculen die ongelofelijk robuust en stabiel zijn, makkelijk tegen hitte en chemische reacties kunnen. Traditioneel worden pfas uit de bodem of het grondwater gehaald en offsite verwerkt. Door pfas lokaal te behandelen en af te breken, hopen we de sanering duurzamer én goedkoper te maken.”

Botst u weleens op technische uitdagingen?

Luk Peeters: “Wat ik zonet aanhaalde, is aangetoond op labo-schaal. Nu komt het erop aan om naar de praktijk over te gaan. Deze verontreiniging is heel variabel in de ruimte. We zitten met grote verschillen in concentraties. Uiteindelijk weten we pas hoeveel verontreiniging ergens zit wanneer we beginnen te pompen. Ook de geologie is een uitdaging: waar de bodem zandig is kan het vervuild water makkelijk opgepompt worden, wat veel moeilijker is als de bodem kleiiger is.”

Wat moet LIFE PFASTER uiteindelijk opleveren?

Luk Peeters: “Het belangrijkste is dat we actief op zoek zijn naar methodes om op een economische en duurzame manier pfas te verwijderen uit het milieu. Een verontreiniging aanpakken zou niet enorm duur mogen zijn. Als we de kosten naar beneden krijgen, wordt het echt praktisch mogelijk om pfas-verontreinigingen in Vlaanderen aan te pakken. Daarom hopen we vanuit VITO snel de stap te kunnen maken van testprojecten naar implementatie in het veld. We hebben de infrastructuur, containers maar ook piloothallen, om verschillende waterzuiverings- en saneringstechnieken naar pilootschaal te kunnen uitrollen. Als we in real life weten wat werkt, kan er veel gerichter in waterzuivering en sanering geïnvesteerd worden.”

Luk Peeters
Hydrogeoloog
VITO

OVAM en VEKA bundelen energie- en materiaalprestaties van gebouwen

In één aanpak

De Vlaamse Regering heeft een conceptnota goedgekeurd voor een gezamenlijke aanpak van de energie- en materiaalprestaties van gebouwen. OVAM en VEKA werken daarvoor samen aan een systeem dat de nieuwe Europese verplichtingen zo eenvoudig mogelijk moet maken voor de bouwsector. De aanleiding is de herziene Europese richtlijn energieprestatie van gebouwen (EPBD). Vanaf 2028 moet voor nieuwe gebouwen groter dan 1 000 m² de klimaatimpact van de gebruikte bouwmaterialen worden berekend. Dat gebeurt aan de hand van het Global Warming Potential (GWP). Vanaf 2030 geldt die verplichting voor alle nieuwe gebouwen.

Administratieve vereenvoudiging en digitalisering
Om te vermijden dat bouwprofessionals verschillende procedures en systemen moeten doorlopen, werken OVAM en VEKA aan één geïntegreerd gebruikersproces. Zo moeten gegevens maar één keer worden ingevoerd en kunnen ze daarna worden hergebruikt. Daarvoor worden de bestaande processen voor energieprestaties gekoppeld aan de berekening van materiaalprestaties in TOTEM.
De nieuwe aanpak wordt stap voor stap ingevoerd. Tegen 1 januari 2028 moet een eerste werkende versie klaar zijn. Daarna willen OVAM en VEKA verder evolueren naar een geïntegreerde digitale bouwketen waarin energie- en materiaalprestaties samen worden opgevolgd. Zo wordt het eenvoudiger om bij het ontwerpen en bouwen niet alleen rekening te houden met het energieverbruik van een gebouw, maar ook met de klimaat- en milieu-impact van de gebruikte materialen.

Een investering die zichzelf terugverdient.

Voedselverlies verminderen

Jaarlijks belandt in Vlaanderen meer dan 150 000 ton eetbaar voedsel bij het restafval van huishoudens. Voor een gemiddeld gezin betekent dat een verlies van 300 tot 400 euro per jaar. Europa wil voedselverlies tegen 2030 fors terugdringen: met 10% bij de voedingsindustrie en met 30% bij retail, horeca, catering en huishoudens. Nu het Vlaamse actieplan 2021-2025 wordt vernieuwd, is het tijd om de balans op te maken én vooruit te kijken. We spraken met Ann Braekevelt en David van der Ha (beleidsmedewerkers OVAM) over de behaalde resultaten en de volgende stappen.

Ann Braekevelt
Coördinator Actieplan voedselverlies

OVAM

David van der Ha
Coördinator Actieplan voedselverlies

OVAM

Het actieplan 2021–2025 bouwde voort op de eerdere ketenroadmap. Wat zijn volgens u de belangrijkste lessen die Vlaanderen in die tien jaar heeft geleerd?

Ann: "Er is veel veranderd op het vlak van bewustwording. En dat over de hele keten: van voedselproducenten tot horeca, retail en huishoudens. Nu het besef er is, kunnen we het over preventie hebben.

David: "Op zich is dat geen pijnlijke boodschap. Minder voedselverlies betekent namelijk minder kosten voor een huishouden of bedrijf. Het voedselverlies bij huishoudens is nog steeds hoog, maar toont een dalende lijn. (We houden gelijke tred met het Europese gemiddelde)"

Dus halen we die Europese richtlijn van 30% tegen 2030?

David: "Bij de voedingsbedrijven en retail komen we dichter bij het doel maar bij de horeca, catering en huishoudens is er echt nog werk aan de winkel. Maar er zijn duidelijk stappen gezet. Voedselverlies voorkomen betekent in de eerste plaats vermijden dat eetbaar voedsel verloren gaat. Als er toch overschotten ontstaan, proberen we die zo hoog mogelijk in de cascade van waardebehoud te houden. Dat noemen we valorisatie. Vroeg in de keten zijn er vaak meer mogelijkheden om overschotten nog voor humane consumptie te benutten. Van een onvolmaakte tomaat maken we tomatensaus. Lelijke aardappels worden frietjes. Lukt dat niet, dan maken we er bij voorkeur dierenvoeding van. Wat daarna overblijft, kan vergist worden tot biogas en biologische meststof. We moeten sowieso vermijden dat voedsel nog meegaat met restafval tot in de verbrandingsoven.

Ann: Hoe verder we gaan in de keten, hoe moeilijker zulke processen mogelijk zijn. Een oplossing die supermarkten verkiezen is verkopen met korting of bijvoorbeeld schenken aan voedselbanken. Voor voedselresten die daar niet meer voor geschikt zijn, is een goede bronscheiding belangrijk om ze zo hoogwaardig mogelijk te verwerken. Bij huishoudens is het van belang dat zij hun gft-afval goed scheiden van de restfractie."

Als u één succes uit het voorbije actieplan moet noemen, wat zou dat zijn?

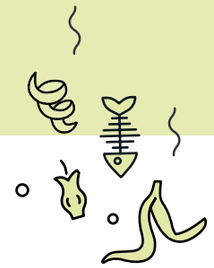
Ann: "Voor huishoudens zijn dat zonder twijfel de intercommunale proefprojecten. Negen intercommunales hebben erop ingetekend en zo de voorbije twee jaar sterk ingezet op gedragsverandering. Mensen worden zo bijvoorbeeld stap voor stap begeleid door afvalcoaches. De resultaten tonen dat intensieve begeleiding voedselverlies merkbaar kan terugdringen. Die aanpak vormt dan weer een blauwdruk voor andere intercommunales. Ook voor specifieke doelgroepen, zoals jongeren, anderstaligen, … zien we in Vlaanderen initiatieven opduiken. Deze werking willen we de komende jaren uitbreiden naar intercommunales die momenteel minder actief zijn rond voedselverlies."

OVAM bracht ook een nieuw monitorrapport voedselverlies uit.

David: "Dat klopt. De monitor voedselverlies is het rapport waarin we de omvang en bestemming van voedselverliesstromen doorheen de keten in kaart brengen. Jaarlijks brengen we ook een voortgangsrapport van het actieplan voedselverlies uit met relevante cijfers. Het toont ook resultaten van acties die de Kostwinners-alliantie ondernomen heeft. Deze rapporten vormen een springplank voor ons actieplan 2027-2035. Momenteel zitten we samen met alle stakeholders

De Kostwinners, samen tegen voedselverlies

Sinds 2022 slaan vele organisaties, lokale besturen, gezinnen en bedrijven, de handen in elkaar om voedselverlies terug te dringen. Dit onder de gezamenlijke vlag: **'De Kostwinners'**. Het doel? Aandacht vragen rond het thema en meer mensen, bedrijven, organisaties, … de kans geven om zelf een Kostwinner te worden.

om te bepalen welke bijkomende initiatieven nodig zijn. Hoe kunnen we versnellen en opschalen om die Europese doelstelling te halen?"

Kunnen moderne technologieën helpen die doelstellingen te behalen?
Ann: "Zeker. Digitalisering en AI hebben een grote invloed. Ze vergemakkelijken het in kaart brengen van voedselverliezen en een proactieve aanpak. De voedingsindustrie monitort haar processen al heel sterk. Bedrijven kijken waar procesuitval ontstaat en sturen zo bij. In droge voedingsstromen gebeurt dat al lang: bedrijven volgen bijvoorbeeld op hoeveel uitval er is op koekjes tijdens het productieproces en hoe ze die vervolgens kunnen bijsturen. Veel voedselreststromen hebben bovendien al een vaste bestemming richting diervoeding. Voor vlug bederfbare (verpakte) stromen is dat logistiek soms moeilijker, maar ook daar bestaan al circulaire toepassingen. Als er voldoende volume is, wordt een economische toepassing haalbaar."

Zijn er maatregelen die moeilijk meetbaar blijven?
David: "Preventie is moeilijk te meten: wat je voorkomt, verschijnt nergens als aparte verliesstroom in de cijfers. Daardoor weten we niet altijd hoeveel ton verlies door een specifieke maatregel precies werd vermeden.
Ann: Ook bij consumenten en huishoudens is het effect van sensibilisering moeilijk vast te stellen. Werken onze bewustwordingscampagnes? Een mentaliteitsshift vraagt tijd. We beseffen stilaan dat we in de supermarkt vijf minuten voor sluitingstijd geen schap vol brood meer kunnen verwachten. Of dat op een receptie niet tot het einde een overvloed aan hapjes wordt geserveerd."

Welke inzichten nemen jullie mee naar het nieuwe actieplan? Waar zal de focus liggen?
Ann: "Dat zal verschillen per schakel in de keten. Grootkeukens in de zorgsector zetten volop in op minder voedselverlies. Andere sectoren produceren nog altijd voedselreststromen waarvan we willen bekijken hoe ze ze kunnen voorkomen of hoger in de cascade kunnen benutten. Daarover willen we in gesprek gaan, aangezien voedselverlies vermijden een kostenbesparing oplevert. Voor huishoudens is gedragsverandering heel belangrijk, die les nemen we mee vanuit de proefprojecten van de intercommunales. Dat begint al bij het moment van aankoop. Daar spelen de retailers een belangrijke rol en daarop zullen we ook onze aankomende campagne richten.
David: De primaire sector zit in een moeilijker klimaat. Letterlijk en figuurlijk. Al is er marge om met betere forecasting-modellen te werken. Via een Europees project worden bijvoorbeeld via satellietbeelden prognoses gemaakt van een oogst.

Naast de individuele schakels in de keten, moeten we ook de verbindingen tussen die schakels in kaart brengen. Betere informatieoverdracht betekent ook meer efficiëntie en minder voedselverlies."

Wanneer zullen jullie het nieuwe actieplan een succes noemen?
Ann: "Als we de doelstellingen halen. Het actieplan heeft als eerste belangrijke deadline 2030. Het is erop of eronder voor de Europese doelstellingen. Weten waarom we een doelstelling wel of niet gehaald hebben, zet ons al een eind op weg. Maar we willen meer dan dat.
David: Daarnaast kijken we ook naar een niet-kwantitatieve doelstelling. De afgelopen jaren is het bewustzijn rond plasticgebruik sterk gegroeid. De komende jaren willen we een vergelijkbare reflex creëren voor voedselverlies. We willen dat voedselverlies steeds meer een vanzelfsprekend aandachtspunt wordt, ook in de manier waarop bedrijven hun duurzaamheidsbeleid meten en rapporteren."

Als u één boodschap mocht meegeven aan beleidsmakers. Wat zou die zijn?
Ann: "Zet financiële middelen uit milieuheffingen op afvalstoffen opnieuw in om bedrijven, intercommunales en grootsteden te stimuleren om met voedselverlies aan de slag te gaan. Voedselverlies is ook een financieel verlies. Het verminderen ervan is een investering die zichzelf snel terugverdient."

Campagne: Ga ik 't eten, of vergeten?

Een gemiddeld Vlaams gezin verspilt jaarlijks 2 tot 3 volle winkelkarren aan eetbaar voedsel. Met één simpele vraag kunnen we als consument verspilling vermijden: 'Ga ik 't eten, of vergeten?'. De Kostwinners campagne is sinds 29 september (de Internationale Dag tegen Voedselverlies) te zien in heel wat supermarkten in Vlaanderen.

Zelf een Kostwinner worden? Ontdek een heel menu tegen voedselverlies op **www.dekostwinners.be**

Persoonlijk contact maakt het verschil tegen voedselverlies

Hoe krijgen we gezinnen zover dat ze minder voedsel weggooien? Intercommunale IDM kiest steeds vaker voor een persoonlijke aanpak. Afvalstewards openen het gesprek over voedselverlies op basis van de afvalcontainer, en dat doen ze evengoed bij gezinnen als bij grootverbruikers. Volgens communicatiemanager Annick Maes werkt die directe benadering beter dan algemene sensibilisering alleen.

Zien jullie de hoeveelheid voedsel bij het restafval de voorbije jaren veranderen? Herkennen jullie die evolutie uit de monitor?
Annick Maes: "Zeker. Over vijf jaar zien we een daling van het restafval met ongeveer 10 kg per inwoner. Vijf jaar geleden bestond nog 67% van het restafval uit recycleerbare stromen, vandaag is dat 49%. Vooral keukenafval en etensresten zijn sterk gedaald, met ongeveer 34%."

Welke sensibiliseringscampagnes of acties blijken het meeste effect te hebben?
Annick Maes: "We geloven sterk in persoonlijke feedback. Onze afvalstewards controleren containers en spreken mensen aan op wat ze daadwerkelijk weggooien. Ze leggen uit wat je met voedselrestjes kan doen en geven gerichte tips mee. Bij een infostand of workshop bereiken we vaak mensen die al geïnteresseerd zijn. Met controles komen we ook bij mensen die niet spontaan met voedselverlies bezig zijn. We vertrekken dus vanuit hun eigen gedrag."

Is het vandaag moeilijker of makkelijker om mensen te bereiken rond voedselverlies dan vijf jaar geleden?
Annick Maes: "Voeding is een onderwerp waar mensen mee bezig zijn. Dat merken we op onze markten: met proevertjes of kookdemo's krijgen we makkelijker mensen aan de stand dan wanneer we alleen over sorteren praten. Daarom benaderen we voedselverlies breder. Het gaat ook over lekker eten, besparen of gezondheid. Zo werkten we samen met vijf lokale restaurants die een zero-wasterecept ontwikkelden. Daarmee maken we het thema aantrekkelijker. Oplossingen moeten vooral haalbaar zijn en niet te veel moeite vragen."

Zijn er bepaalde doelgroepen die extra moeilijk te bereiken blijven?
Annick Maes: "Sociaal kwetsbare gezinnen proberen we via vertrouwde tussenpersonen te bereiken, zoals sociale kruideniers, voedselbedeling, buurthuizen, armoede- en moskeeverenigingen. We koppelen voedselverlies daar ook aan de kostprijs van voeding. Ook jonge gezinnen en tweeverdieners zijn soms moeilijker te overtuigen omdat gemak zwaar doorweegt. Via scholen proberen we kinderen te bereiken zodat zij het thema mee naar huis nemen."

Welke rol kunnen steden en gemeenten nog sterker opnemen?
Annick Maes: "Zij kunnen vroeger in de keten ingrijpen, bijvoorbeeld in scholen en woonzorgcentra. Zo hebben we impact op aankoopbeleid, bewaring, bereiding en menuplanning. Woonzorgcentrum Sakura in Lokeren is een mooi voorbeeld. Daar werd een jaar lang heel nauwkeurig naar voedselverlies gekeken. Door kleine dingen aan te passen, zoals niet automatisch hetzelfde aantal boterhammen op elk bord te leggen, werd in één jaar 11 ton voedsel bespaard."

Waar lopen afvalintercommunales vandaag nog tegenaan?
Annick Maes: "Onze aanpak is erg arbeidsintensief. Een workshop bereikt misschien vijftien of twintig mensen, ook controles en persoonlijke begeleiding vragen veel tijd. We geloven in de impact, maar het is moeilijk om die één op één in cijfers te bewijzen. Financiële ondersteuning kan helpen om zulke trajecten op grotere schaal mogelijk te maken."

Annick Maes
communicatiemanager
IDM

Vlaanderen
is materiaalbewust

De strijd tegen voedselverlies begint met een simpele vraag tijdens het winkelen.

Check wat jij kan doen tegen voedselverlies op dekostwinners.be

O! DAT DOET OVAM

SAMEN MAKEN WE MORGEN MOOIER

OVAM

DE KOST WINNERS

ovam.vlaanderen.be/kostwinners